

**การศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์
ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี**
**A Study of Students' Ethics and Morality Promotion in Schools of the Buddhist Monks
According to the Buddhist Monks' Teaching Morality to Students Project
in Ubon Ratchathani Province**

พระมหาไชยฤทธิ์ ขยานนโท (งามแสง)*¹ และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์**²

¹วัดมงคลโกวิทาราม ต.ปทุม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000

E-mail: Chaifreedom@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี เปรียบเทียบในตัวแปรด้านวุฒิทางโลก วุฒิทางธรรม ประสบการณ์ในการทำงาน และเพื่อศึกษาแนวทางข้อเสนอแนะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ที่ปฏิบัติการสอนตามสถานศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 217 รูป ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง และ ด้านบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โดยภาพรวมดำเนินการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ดำเนินการอยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามตัวแปรด้านวุฒิทางโลก วุฒิทางธรรม และด้านประสบการณ์ในการทำงาน ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน
3. ข้อเสนอแนะการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกออกเป็นรายด้านได้ดังต่อไปนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน สอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ความหมายในทางจริยธรรม หัวข้อธรรมหรือหมวดธรรมต่างๆ รู้จักแยกแยะอะไรดีอะไรชั่ว รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ แบบชาวพุทธ รู้จักวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักของศีลธรรมตามแนววิถีพุทธ ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง ควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบ ซึมซับเอาหลักคำสอนแบบฆราวาส มีหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติชอบ รวมทั้งปฏิบัติตนเป็นคนดีที่สังคมต้องการ และเกิดความมั่นใจมากยิ่งขึ้นว่าทำได้ดีจริง ด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน ควรนำเทคโนโลยี หรือนำสื่อต่างๆ ที่ทันสมัยมาประกอบ การเรียนการสอน ช่วยดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ เกิดการจินตนาการไปตามหลักธรรมแห่งความเป็นจริง และสามารถนำหลักธรรมมาปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของตนเองได้

คำสำคัญ: การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

Abstract

The objectives of this research were to study the promotion of students' ethics and morality in schools of the Buddhist monks according to the Buddhist Monks' Teaching Morality to Students Project in Ubon Ratchathani province, to compare the respondents' secular qualifications, religious qualifications: Nak Dhamma and Pali Branch, and experiences, and to obtain the advice from the respondents.

A total of 217 Buddhist monks teaching in schools in Ubon Ratchathani province, selected by means of a stratified random sampling method were employed as the sample group of the study. A five-point rating scale questionnaire yielding the overall reliability coefficient of .98 was used in data collection. Percentage, means, standard deviation and one-way ANOVA were used in data analysis.

The research findings were as follows:

1. The promotion of students' morality in schools covering 3 aspects of promotion: learning and teaching management, direct implanted ethics and morality through activities, and integrated morality with lifestyles inside and outside schools was found to be overall practiced at a higher level and so were the individual aspects.

2. The comparison of the respondents' secular qualification, religious qualification: Nak Dhamma and Pali Branch, and experiences was not found to be different in both the overall and individual aspects of the promotion.

3. For the advice from the respondents on the promotion of students' morality in schools, the following were found. The learning and teaching management, the topics to be taught should include the meaning of ethics and morality, theology and religion-related topics and Dhammas, knowing what is good and bad, Buddhist-related cultures and traditions, important religious days, and well-conduct according to Buddhist principles. The direct implanted ethics and morality through activities, promotion of being responsible for one's own deeds, absorbing secular doctrines that enhance good personalities in students, being confident in doing right things that always resulting in good effects as proven true in scientific ways should be focused. The integrated morality with lifestyles inside and outside schools, having Buddhist monks to teach ethics and morality in schools benefits students since they will directly see good examples. It will soften the students' minds. The project should therefore be further promoted. It will be even better if the monk teachers could apply new teaching technology to their classrooms because it will attract the learners' attention.

Keywords: Students' Ethics and Morality, Promotion Buddhist Monk's, Teaching Morality to Students Project

บทนำ

ในปัจจุบันเป้าหมายสำคัญของการส่งเสริมประเทศได้ปรับเปลี่ยนไปสู่การส่งเสริมคนเป็นหลัก บทบาทของการศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่งขึ้น โดยมุ่งให้ประชากรมีคุณลักษณะ “เก่ง ดี มีวิสัยทัศน์” ซึ่งการส่งเสริมประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้านั้นจะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือทรัพยากรบุคคลอันได้แก่ ประชากรของประเทศ หากประชากรในประเทศไม่มีคุณภาพก็ไม่สามารถพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ ความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกที่เกิดขึ้น

อย่างรวดเร็ว ชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มของคนไทยจะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายในอัตราเร่งที่สูงขึ้นเรื่อยๆ เราจึงต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่จะช่วยสงวนรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและ ค่านิยมของประเทศเอาไว้ ระบบการศึกษาไทยในอนาคตจำเป็นต้องส่งเสริมให้คนมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา ระบบการศึกษาของไทยจึงควรเป็นระบบเครือข่ายที่ประกอบด้วยกลุ่มชน บ้าน โรงเรียน ชุมชน เพื่อริเริ่มสิ่งที่ดีงามที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างเรียนรู้และจิตพิสัยของเด็ก

และเยาวชนโดยให้เด็กได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องและเหมาะสม (กรมการศาสนา 2550: 1)

ประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากนานาประเทศทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ด้าน เช่น ประเพณี วัฒนธรรม การแต่งตัว การดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนถึงด้านเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น ความเจริญก้าวหน้าด้านวัตถุได้พัฒนาแต่ในขณะเดียวกันวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยมีการใช้ยาเสพติด ยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย มีการลักขโมย ทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุข มีการใช้แรงงานเด็ก มีแหล่งเร่ร่อน มีแหล่งโสเภณีเป็นจำนวนมาก ยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย มีการลักขโมย ทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุข มีการใช้แรงงานเด็ก มีแหล่งเร่ร่อน มีแหล่งโสเภณีเป็นจำนวนมาก ยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย มีการลักขโมย ทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุข มีการใช้แรงงานเด็ก มีแหล่งเร่ร่อน มีแหล่งโสเภณีเป็นจำนวนมาก

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งในระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน 10,000,000 บาท อุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน 800 รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข (พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ 2553: 2-3)

ผู้วิจัยในฐานะที่มีบทบาทในการอบรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาตาม

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งแยกการส่งเสริมออกเป็นด้านประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง และด้านบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง และหาแนวทางแก้ไขปัญหาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนในสถานศึกษา เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และปรับปรุงให้เกิดผลที่ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมของนักเรียนให้มีจิตใจที่ดีงาม และมีพื้นฐานความคิดที่มีคุณธรรม จริยธรรม ในทางปฏิบัติตนในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษา ของพระสงฆ์ ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี ระหว่างพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางโลก วุฒิทางธรรมและประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน
3. ศึกษาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนจังหวัดอุบลราชธานี ในปีการศึกษา 2555 มีจำนวนทั้งหมด 532 รูป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี ในปีการศึกษา 2555 กำหนดขนาดจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ได้กลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยจำนวนทั้งหมด 217 รูป (บุญชม ศรีสะอาด 2553: 43)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็นวุฒิทางโลก และวุฒิทางธรรม และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติ การสอน ของพระสงฆ์ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี 3 ด้าน ด้านการจัดการเรียนการสอนด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมโดยตรง และด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิต ทั้งในและนอกโรงเรียน

ฉบับที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ มี 3 ด้าน คือ

1) ด้านการเรียนการสอน 2) ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง 3) ด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิต ทั้งในและนอกโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับและนำแบบสอบถามมาใช้วิเคราะห์
2. นำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS
3. วิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าร้อยละ
4. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพการดำเนินงาน โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
5. เปรียบเทียบการดำเนินงาน จำแนกตามตัวแปรโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว
6. นำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ไปทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อใช้ในการแปลความหมายทั้งรายข้อและรวมกันทุกด้าน

สรุปผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษา ของพระสงฆ์ตามโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี มีความแตกต่างกันทางด้านวุฒิทางโลกวุฒิทางธรรมแผนกนักธรรมแผนกเปรียญธรรม

และประสบการณ์ อีกทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมโดยตรง และด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โดยภาพรวมจะพบว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่ในการปฏิบัติการสอน ส่วนมากมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านแล้วปรากฏผลดังต่อไปนี้

1.1 ด้านวุฒิการศึกษาทางโลกตั้งแต่ต่ำกว่าปริญญาและปริญญาตรีขึ้นไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบด้านรายข้อตามสถานภาพ

1.2 ด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม แผนกนักธรรม แผนกเปรียญธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามสถานภาพ

1.3 ด้านประสบการณ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามสถานภาพ

1.4 ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาแล้วยังพบว่าปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นว่า การสร้างคู่มือการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน เนื่องจากขาดทุนทรัพย์ในการจัดพิมพ์ รวมทั้งการติดตามผลการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนยังขาดความต่อเนื่อง ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากบางโรงเรียนมีบุคลากรทางการศึกษาจำนวนน้อย เมื่อพิจารณาการจัดการเรียนการสอนตามลำดับอยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมโดยตรง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาและเปรียบเทียบตามสถานภาพพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ มีความคิดที่ตรงกันว่า การจัดพิมพ์หนังสือบันทึกความดี การสนับสนุนให้มีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาร่วมฝึกอบรมจัดค่ายคุณธรรมแก่นักเรียน ยังไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมโดยตรง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า การส่งเสริมคุณธรรม และ จริยธรรมโดยตรงอยู่ในระดับมาก

1.6 ด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่าการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์แสดงผลงานด้านคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนที่มีความประพฤติดีเด่น การให้ความร่วมมือกับครูฝ่ายปกครองเพื่อติดตามดูแล

ความประพฤตินักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน ยังขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติให้เป็นมาตรฐาน จากการศึกษาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบของ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นระหว่างวุฒิทางโลก วุฒิทางธรรมแผนกนักธรรมแผนกเปรียญธรรมประสบการณ์โดยภาพรวมแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ในรูปแบบการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนในจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีครูพระสอนศีลธรรมเข้าไปสอน จำแนกออกเป็นรายด้านได้ดังต่อไปนี้

ด้านการจัดการเรียนการสอน สอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ความหมายในทางจริยธรรม หัวข้อธรรมหรือหมวดธรรมต่างๆ รู้จักแยกแยะอะไรดีอะไรชั่ว รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ แบบชาวพุทธ รู้จักวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักของศีลธรรมตามแนววิถีพุทธ

ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบ ซึมซับเอาหลักคำสอนแบบฆราวาส มีหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติชอบ รวมทั้งปฏิบัติตนเป็นคนดีที่สังคมต้องการ และเกิดความมั่นใจมากยิ่งขึ้นว่า ทำดีได้ดีจริง ๆ ไม่ใช่เรื่องที่พูดต่อๆ กันมา เพราะคุณธรรมที่พระท่านสอนนำไปปฏิบัติเกิดผลจริง ทดสอบได้เช่นหลักของวิทยาศาสตร์

ด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน การที่มีพระคุณเจ้าเข้ามาสอนในสถานศึกษาถือว่าเป็นผลดีต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก ทำให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม มีจิตใจที่อ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง จึงอยากจะให้มีโครงการฯ เช่นนี้ไปตลอด และยิ่งจะดีไปกว่านี้ถ้าทางพระคุณเจ้ามีการนำเทคโนโลยี หรือนำสื่อต่างๆ ที่ทันสมัยมาประกอบการเรียนการสอน อันจะเป็นการดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ เกิดการจินตนาไปตามหลักธรรมแห่งความเป็นจริง และสามารถนำหลักธรรม มาปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของตนเองได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง ด้านบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน ในการครั้งนี้มีข้อค้นพบแต่ละประเด็นที่ศึกษาควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน จากผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี แต่ละรายด้านในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เนื่องจากครูพระสอนศีลธรรม โดยมากก่อนที่จะได้รับเลือกเป็นครูพระสอนศีลธรรมตามสถานศึกษา ต้องผ่านการอบรมก่อนจึงได้ออกทำการสอน เพราะฉะนั้นผลการวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนจึงอยู่ในระดับมาก ถึงแม้ว่าผลการวิจัยจะอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นว่าการสร้างคู่มือการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ยังไม่เพียงพอ กับจำนวนนักเรียน เนื่องจากขาดทุนทรัพย์ในการจัดพิมพ์ รวมทั้งการติดตามผลการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนยังขาดความต่อเนื่อง ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากบางโรงเรียนมีบุคลากรทางการศึกษาจำนวนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ ทวนทะนง มากศรี (2549: บทคัดย่อ) ในโครงการเสริมสร้างคุณธรรมตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย ปัจจัยเบื้องต้นที่เป็นตัวบ่อนในการดำเนินการและประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคือ สถานที่ บุคลากร วัสดุ และงบประมาณเพียงพอ นอกจากนี้การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ศีลธรรม พบว่า เป็นการจัดกิจกรรมที่ขาดความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้ใช้ชีวิตจริงกับครอบครัว ชุมชน กล่าวคือ กิจกรรม การเรียนการสอนในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมเป็นกิจกรรมที่เน้นมิติเดียวคือในเรื่องของศาสนา และสอดคล้องกับ พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (2552: 2) ที่พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนน่าจะเป็นบทบาทสำคัญกับองค์ประกอบที่มีได้เกี่ยวข้องกับสติปัญญาของนักเรียน หากเป็นพฤติกรรมในลักษณะเสริมและสร้างแรงจูงใจผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี มีบรรยากาศที่ดีและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่ดี ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก็จะสูงตามศักยภาพที่แท้จริงของตนเองได้ ตัวแปรที่สัมพันธ์

กับผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรม ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียน

2. ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง จากผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโดยตรงอยู่ในระดับมาก เพราะครูพระสอนศีลธรรมที่ผ่านการอบรมก่อนออกสอนจริงท่านมีประสบการณ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงอยู่แล้ว พร้อมทั้งมีการสนับสนุนโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมภายในโรงเรียน ที่ชัดเจนและเป็นระบบ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมจึงอยู่ในระดับมาก ครั้นเมื่อพิจารณาและเปรียบเทียบตามสถานภาพพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ มีความคิดที่ตรงกันว่า การจัดพิมพ์หนังสือบันทึกความดี การสนับสนุนให้มีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาร่วมฝึกอบรมจัดค่ายคุณธรรมแก่นักเรียน ยังไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมโดยตรง ทั้งนี้มีผลสืบเนื่องมาจาก การขาดงบประมาณในการสนับสนุน และการให้ความสำคัญในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับพระสกลิต มหาลาภ (2553: บทคัดย่อ) พบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดีขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนฯ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทิต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หุดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายตรงต่อเวลา ลดละเลิกสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์สิน เสียสุขภาพ

3. ด้านบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี

ในด้านบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียนอยู่ในระดับมาก เพราะว่าการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา การนำหลักคำสอนทางศาสนาไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กิจกรรมเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นประสบการณ์โดยตรงที่พระสงฆ์ท่านรู้และเข้าใจเป็นอย่างดี ฉะนั้นการที่พระสงฆ์ท่านสอนให้นักเรียนรู้จักการนำหลักธรรม ไปบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน จึงมิใช่เรื่องยากสำหรับพระสอนศีลธรรมในโครงการฯ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์แสดงผลงานด้านคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนที่มีความประพฤติดีเด่น การให้ความร่วมมือกับครูฝ่ายปกครองเพื่อติดตามดูแลความประพฤติ นักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน ยังขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติให้เป็นมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2549: 24) ได้เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนธรรมศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบาย ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ในหลักธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันได้ดี ทั้งยังเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตัวต่อพระสงฆ์ และการทำบุญทางพระพุทธศาสนาได้เหมาะสมมากขึ้น สถานศึกษาบางแห่งมีการจัดกิจกรรมและโครงการด้านคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มเติมและต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านหลักธรรมและนำมาประพฤติปฏิบัติเพิ่มเติม ช่วยกระตุ้นพฤติกรรมผู้เรียนให้มีความประพฤติที่ดี และสถานศึกษาบางแห่งมีการอบรมเพื่อขัดเกลาผู้เรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ด้วยการช่วยกันอบรมและเข้าค่ายอบรมขัดเกลาเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง จนผู้เรียนเกิดสำนึก และไม่กล้าทำผิด สอดคล้องกับพระสกลิต มหาลาภ (ศรีเมือง) (2553: บทคัดย่อ) พบว่า ได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่วทำแต่ดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ครูพระสอนศีลธรรม จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคลแบบอย่างทางสังคม และสอดคล้องกับ พรชูลี อาทวอำรุงและคณะ (2549: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า พระสงฆ์หลายรูปปฏิบัติการสอนได้อย่างยอดเยี่ยมเทคนิคการเรียนการสอนที่ดีที่สุดคือ “ตัวตน” ของครูพระองค์ที่ก่อให้เกิดศรัทธา ความไว้วางใจสัมผัสได้ถึงความเมตตาและทำให้

นักเรียนยึดครูพระเป็นที่พึ่งในการให้คำแนะนำ และนำหลักธรรมที่ได้เรียนมาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนในสถานศึกษาของพระสงฆ์ตามโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี ในครั้งนี้ได้มองเห็นถึงความเป็นจริงที่ปรากฏในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษาตามทัศนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ในครั้งต่อไป

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรปรับปรุงข้อบกพร่องในเรื่องการทำหลักสูตรการเรียนการสอนและแนวทางในการจัดการเรียนการสอน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมจัดอบรมเพิ่มคุณค่าทางวิชาการในการวางแผนจัดทำแผนการเรียนการสอน เพื่อสร้างทักษะเทคนิคและประสบการณ์หน่วยงานหรือต้นสังกัดกระทรวงควรจัดหาวิทยากรหรือบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถมาดูแลให้คำแนะนำตรวจสอบอย่างใกล้ชิด วางกฎระเบียบข้อบังคับให้ชุมชนที่มีส่วนร่วม ครูพระที่มีวุฒิทางการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรีขาดทักษะในการสอน ส่วนครูพระที่มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปมีทักษะมีความรู้ความสามารถมากกว่าและประสบการณ์อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

2. ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมโดยตรง ผู้ปกครองควรส่งเสริมบุตรหลานให้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธที่มีอยู่ใกล้บ้านหรือภูมิลำเนา เพราะจะได้ช่วยขัดเกลาอุปนิสัยหรือพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของเยาวชนในปกครอง ให้มีพฤติกรรมหรือความประพฤติที่ถูกต้อง ดีงาม รู้จักบำเพ็ญ สาธารณสังคม รู้จักช่วยเหลือคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบเพื่อนๆ และรู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรมที่สอดแทรกอยู่ในสาระการเรียนรู้อาษาพระพุทธรูปศาสนาที่พระอาสาสอนศีลธรรมนำไปสอนในรายวิชาดังกล่าว เช่น หลักอิทธิบาท 4 คุณธรรมให้สำเร็จความประสงค์ในการทำงาน ความเคารพ ความกตัญญู กตเวทิตะ เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองควรให้ความสำคัญ เพราะว่า หากเยาวชนเป็นคนเก่งแต่ไม่ดีไม่มีคุณธรรมประจำใจแล้ว ก็ทำให้คนอื่นได้รับผลกระทบในทางเสียหายเหมือนมดที่คืบ หากใช้ฟันตั้นไม้หรือใช้ทำกับข้าว ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่หากถูกนำไปใช้ไล่ฟันคนอื่นหรือ แทะคนอื่น ก็เกิดปัญหาด้านความรุนแรงทันที ดังนั้นการนำบุตรหลาน

เข้าเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกทางที่สุด และเป็นการแก้ที่ต้นเหตุไม่ใช่ที่ปลายเหตุเหมือนในปัจจุบัน เมื่อเยาวชนเกิดปัญหาความรุนแรง ก็จะนำไปอบรมที่ค่ายทหารบ้าง ให้พระสงฆ์นำไปขัดเกลาบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ใช่พฤติกรรมได้ยากกว่าการค่อยๆ สอดแทรกคุณธรรมลงในตัวเด็กทีละเล็กทีละน้อย และผู้ปกครอง ควรให้ความร่วมมือกับผู้บริหารและครูของโรงเรียนวิถีพุทธในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่บุตรหลาน

3. ด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน เนื่องจากศาสตร์ทั้งหลายมุ่งแสวงหาความจริง ไม่ได้แสวงหาความดี ศาสตร์สมัยนี้สอนให้คนเป็นคนเก่ง ไม่จำเป็นต้องเป็นคนดี เพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของศาสตร์สมัยใหม่ ที่จะสอนศีลธรรม การสอนศีลธรรมเป็นหน้าที่ของศาสนา ทุกวันนี้บ้านเมืองจึงเต็มไปด้วยคนเก่งแต่ไม่ดี ก็เพราะไม่มีการสอนศีลธรรมในศาสตร์ทั้งหลาย ดังนั้นพระพุทธรูปศาสนาจึงมีหน้าที่สอนธรรมประยุต์ เพื่อใช้ควบคู่ไปกับศาสตร์ทั้งหลายสำหรับผลิตคนเก่งและดีออกสู่สังคมให้มากยิ่งขึ้น ถ้าทั้งศาสตร์และศาสนามือถือกันในการจัดการศึกษา สังคมจะได้ทั้งคนเก่งและดี ฉะนั้น การสอนแบบบูรณาการสอดแทรกพระพุทธรูปศาสนาเข้ากับศาสตร์ทั้งหลายตามวิถีที่กล่าวมานี้ จึงจำเป็นสำหรับคนเก่งและดีสู่สังคม ครูจึงควรสอดแทรกธรรมเมื่อสอนวิชาต่างๆ ในโรงเรียน นักเรียนก็จะได้รับความรู้ในศาสตร์และข้อปฏิบัติตามหลักพระพุทธรูปศาสนาไปพร้อมๆ กันในโรงเรียนตามแนววิถีพุทธ ครูสามารถสอนนักเรียนให้ทำกิจกรรมต่างๆ อย่างมีสติและสมาธิได้ โดยตั้งชื่อกิจกรรมนั้นว่าแบบพุทธ เช่น ทำสวนแบบพุทธ ทานอาหารแบบพุทธ เล่นกีฬาแบบพุทธ เล่นดนตรีแบบพุทธ

4. ควรศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชา พระพุทธรูปศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธกับโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วไปในจังหวัดอุบลราชธานี

5. ควรศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความคิดเห็นบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธรูปศาสนา

6. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวแนวทางบทบาท บทบาทพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ผู้บริหารมีส่วนร่วม

7. ควรศึกษาความเป็นไปในรูปแบบบทบาทงานดำเนินงาน ระยะเวลาการทำงานการสอนศีลธรรมเกิดผลประโยชน์ความเหมาะสมต่อสภาพและปัญหาโครงการนำร่องพระพุทธรูปศาสนาสู่สถาบันการศึกษา

8. ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะการทำงานร่วมกันระหว่าง พระสงฆ์กับผู้บริหารสถานศึกษามีความสอดคล้องตรงตามข้อกำหนดการสอนศีลธรรมมากนักน้อยเพียงใด

9. ควรศึกษากระบวนการดำเนินงานพระสงฆ์ที่เป็นองค์กรที่มีส่วนร่วมการเรียนการสอนศีลธรรมในสถาบันการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จเรียบร้อยเป็นอย่างดี โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก อาจารย์ ดร.พงษ์ธร สิงห์พันธ์ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำตลอดถึงการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณและอนุโมทนามา ณ โอกาสนี้ ขออนุโมทนาขอบคุณต่อคณะผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัย กราบขอบคุณครูพระทุกท่านที่ให้ความเมตตาต่อผู้ทำการทดสอบเครื่องมือและการวิจัยในครั้งนี้ ขอแสดงความขออนุโมทนาขอบคุณต่อคณะคณาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนการสอนและการให้บริการในเรื่องข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า จนประสบผลสำเร็จในการศึกษาตามความมุ่งหวังทุกประการ

กราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งในความเมตตาของพระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตวิมล ดร.พระอาจารย์ประพันธ์ ฐานจิตโต พร้อมด้วยญาติโยมผู้ใญ่บุญทุกท่าน ที่สนับสนุนทุนการศึกษาและเป็นกำลังใจเสมอมาตลอดจนเพื่อนกัลยาณมิตรทุกท่านที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือให้กำลังใจตลอดมา

เอกสารอ้างอิง

การศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, กรม. **คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน** ปีงบประมาณ 2549. กรุงเทพฯ, 2549.

_____. **คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน** ปีงบประมาณ 2550. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2550.

ทวนทะนง มากศรี. **การพัฒนาหลักสูตรเพื่อสมรรถภาพในการจัดการเรียนการสอนของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ตามตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนโดดเด่นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้เรียน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา.** รายงานการค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา, 2549.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2545.

พรชูลี อาชาวำรุง และคณะ. **การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2549.

พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต. **ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9,** รายงานการวิจัยโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนคณะสงฆ์ภาค 9: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2552.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. **การศึกษาความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ที่มีต่อการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 5.** พิษณุโลก: โรงพิมพ์เซนปรินต์, 2553.

พระสถิต มหาลาภ (ศรีเมือง). **การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **คู่มือหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง. พ.ศ.2553).** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2553.